

Towarzystwo Ziemi Głogowskiej

Izabela Owczarek

KULTURA GŁOGOWA

w latach 1945 - 1990

Głogów 1996

XXVII tom
Biblioteka Encyklopedii Ziemi Głogowskiej

Komitety redakcyjne:

Redaktor naczelny
Janusz Chutkowski

Sekretarz
Jerzy Dymytryszyn

Członkowie
Antoni Bok, Zenon Hendel, Jerzy Sadowski

Opracowanie redakcyjne i komputerowe
Janusz Chutkowski

Korekta
Jerzy Sadowski

W wyniku działań wojennych Głogów został zniszczony w ponad 90%. Widok miasta był z pewnością przerażający: zniszczone domy, ulice zagruzowane, wszędzie pełno min i niewypałów. Wydawać by się mogło, że Głogów to już tylko wspomnienie. Dramatyczny opis stanu miasta przedstawiony przez jego pierwszego burmistrza - Eugeniusza Hoinkę odzwierciedla ówczesną rzeczywistość:

“Po osiągnięciu zniszczonych mostów na Odrze ujrzelśmy dantejski obraz. W miejscu, gdzie po drugiej stronie rzeki istniało pełne zieleni, wspaniałe miasto, opadające tarasami ku Odrze, sterczały tylko szkielety zbombardowanych i spalonych domów, zwaliska cegieł, rozkładające się na ulicach trupy ludzi i zwierząt oraz dymiące jeszcze pogorzeliska. Po przeprawieniu się na drugi brzeg łodzią saperów radzieckich, którzy usuwali z rzeki części zniszczonych całkowicie mostów kolejowych, stapaliśmy wśród ulic zawalonych gruzem, pogiętymi wrakami czołgów, samochodów, armat, pomiędzy porzuconą przez Niemców bronią i amunicją. Tak dotarliśmy do centrum.”¹

Pełne barykad i gruzów ulice to spadek wojenny jaki otrzymali pierwsi osadnicy nadciągający w 1945 do Głogowa. Wielu z nich zawróciło. Ci, którzy pozostali, podjęli trud odbudowy. Szybko powstawały różne instytucje i organizacje społeczno-gospodarcze. Wraz z odbudową administracji i życia gospodarczego, tworzone pierwsze placówki kulturalno-oświatowe.

Działalność kulturalną na terenie miasta zapoczątkowali głogowscy pionierzy kultury. W grudniu 1945 roku, ówczesny wiceburmistrz miasta - Adam Królak - zaprosił kilkanaście osób, spośród nielicznych mieszkańców Głogowa na prelekcję, po której zebrani postanowili założyć Koło Kulturalno-Oświatowe. W skład Koła weszły 22 osoby, m.in.: Adam Królak, Józef Nowak, Piotr Bilski, Kazimierz Gliński, Franciszek Marczek, Władysław i Janina Kapała, Helena Ney, Edward Mścichowski, Bolesław Chominiec i inni.²

Od momentu powstania Koła Kulturalno-Oświatowego, jego członkowie wykazywali dużo inicjatywy w zakresie organizowania życia kulturalnego w mieście. Dzięki ich staraniom zgromadzono 27 książek (pierwszy powojenny księgozbiór Biblioteki Miejskiej). Do miasta docierały kina objazdowe z Poznania i Wrocławia. W świetlicach zakładowych powstawały amatorskie grupy pieśni i tańca oraz zespoły teatralne pracujące pod kierunkiem Józefa Nowaka i Mariana Friedmana.³ Zorganizowano również kurs

pisania na maszynie i kursy języków obcych. Zbierano ocalałe przedmioty zabytkowe. W sierpniu 1946 roku Koło Kulturalno-Oświatowe powołało Komitet Odbudowy Miasta Głogowa. Z inicjatywy Adama Królaka zaczęło wychodzić pierwsze powojenne czasopismo - "Kronika Głogowska". Ukazywało się nieregularnie do roku 1948. Celem redaktora, wydawcy i autora wszystkich tekstów, Adama Królaka, było zarejestrowanie wszystkich ważniejszych wydarzeń w mieście.⁴

Z chwilą powstania Powiatowej Rady Narodowej w Głogowie prace nad dalszym rozwojem kultury przejęła Komisja Oświaty i Kultury PRN pod przewodnictwem Heleny Ney. Działalność Komisji w tym zakresie trwała do marca 1950 roku. Dzięki zabiegom członków Komisji Oświaty i Kultury przeniesiono w 1947 roku Bibliotekę Powiatową ze Sławy do Głogowa oraz stworzono w następnym roku "Dom Rzemiosła", pierwszy ośrodek życia kulturalnego w mieście.⁵

W 1951 roku, z inicjatywy członków byłego Koła Kulturalno-Oświatowego i Komisji Oświaty i Kultury, powołano Towarzystwo Ziemi Głogowskiej. Przewodniczącym Towarzystwa początkowo był Tadeusz Kubiak, później Antoni Kałmuczak. Zadania, jakie stawiali przed sobą członkowie Towarzystwa Ziemi Głogowskiej, były nieco szersze niż program Koła Kulturalno - Oświatowego, bowiem obejmowały sprawy związane z organizowaniem życia kulturalnego we wsiach Ziemi Głogowskiej. Stopniowo

jednak działalność Towarzystwa zaczęła podupadać. W roku 1957 podjęto próbę reaktywowania TZG. Zamiar nie powiódł się, ponieważ część działaczy wyjechała, część zmarła bądź odmówiła dalszej współpracy.

W tej sytuacji utworzono Klub Inteligencji Głogowa, który został podporządkowany Wydziałowi Propagandy KP PZPR. W toku prac Klubu powołano Społeczny Komitet Redakcyjny Radiowęzła na czele z Walentym Nawrockim. Członkowie Klubu Inteligencji Głogowa organizowali powiatowe wystawy rolnicze (w latach 1954 - 56). Z ich inicjatywy doszło do budowy Szkoły Podstawowej nr 3 przy ulicy Daszyńskiego (1957) oraz przekazania miastu budynku wojskowego z przeznaczeniem na Powiatowy Dom Kultury (16.09.1956).⁶

W latach 1960 - 1965 nie istniało żadne zorganizowane stowarzyszenie kulturalne. W związku z tym, podczas obrad Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w dniu 30. 01. 1966, przemawiający Bohdan Cuch, przewodniczący Prezydium PRN, złożył propozycję powołania Głogowskiego Towarzystwa Kultury. Prezesem GTK wybrano Mariana Tusza. W skład kierownictwa GTK weszli: Marian Tusz - przewodniczący, Antoni Kałmuczak - z-ca przewodniczącego, Hilary Orzechowski, Mieczysław Kaczkowski, Lidia Szoka, Olimpia Bałabuch, Zbyszko Piwoński, Walenty Nawrocki. Ponadto, na mocy uchwały Prezydium PRN, rozwiązano Towarzystwo Ziemi Głogowskiej i Klub Inteligencji Głogowa.

W kolejnych latach przewodniczącymi GTK byli: Zbyszko Piwoński (od 06. 1966 do 01. 1968) i Walenty Kaczkowski (od 01. 1968 do 09. 1981).⁷

Istniejące od 1966 roku Głogowskie Towarzystwo Kultury prowadziło intensywną działalność na rzecz rozwoju kultury w mieście. Nie sposób opisać w tym miejscu wszystkich osiągnięć GTK, dlatego ograniczymy się do kilku najistotniejszych. W 1966 roku, działające w ramach GTK sekcje, plastyczna i fotograficzna urządziły 4 wystawy:

- 1 - "Głogów przeszłości w ilustracjach" ze zbiorów Janusza Chutkowskiego,
- 2 - "Malarstwo Jerzego Józepczyka",
- 3 - "Zbrodnie hitlerowskie w Obrzycach",
- 4 - "Człowiek na ziemiach zachodnich 1948".

Organizowano sesje popularnonaukowe, odczyty na tematy głogowskie. W jednej z sal Biblioteki Powiatowej utworzono Izbę Muzealną. Powstawały nowe sekcje: młodzieżowa, filatelistyczna, wydawnicza, przyjaciół muzeum oraz estetyki miasta. Powołano Komisję Budowy Pomnika Dzieci Głogowskich. W tamtym okresie animatorzy ruchu kulturalnego prowadzili ożywioną akcję wydawniczą. Ukazały się m.in.: "Przewodnik po Głogowie" autorstwa Mieczysława Kaczkowskiego (2 wydania), Głogów - praca zbiorowa pod redakcją W. Sautera, "Jednodniówka GTK" - czasopismo poświęcone Ziemi Głogowskiej, "Mój dom nad Odrą"- ze wspomnień Głogowian - wspomnienia osób z okresu

powojennego oraz jednodniówki: “Ziemie Głogowską” i “Życie Głogowa”.⁸

12. 05. 1977 roku w sali Zamku Książąt Głogowskich odbył się kolejny sejmik kultury. Uczestnicy sejmiku dokonali oceny działalności Głogowskiego Towarzystwa Kultury i postanowili przyjąć nową nazwę - Towarzystwo Miłośników Głogowa. Prezesem TMG pozostał Mieczysław Kaczkowski. Pozostali członkowie to: Janusz Białęcki - z-ca prezesa, Marian Tymek - z-ca prezesa, Walerian Nawrocki - sekretarz, Edmund Biaczysko - skarbnik.⁹

TMG kontynuowało program pracy na rzecz rozwoju kultury ustalony przez GTK. Organizowało koncerty muzyczne, sesje popularnonaukowe, spotkania z młodzieżą. W latach osiemdziesiątych działalność Towarzystwa Miłośników Głogowa podupadła. Złożyło się na to wiele czynników: śmierć prezesa Mieczysława Kaczkowskiego, nieporozumienia między członkami TMG, trudności finansowe oraz sytuacja polityczna (13.12.1981 ogłoszono stan wojenny).

Następcami Mieczysława Kaczkowskiego byli kolejno: Zdzisław Badoń, dr Stefan Koper, Marian Borawski i Leszek Lenarczyk. Mimo wymienionych wcześniej trudności TMG nadal funkcjonowało. Członkowie TMG intensywnie zabiegali o poparcie projektu odbudowy Starego Miasta. W 1987 roku przy Towarzystwie powstał Głogowski Klub Speleologów w celu przeprowadzenia badań podziemnych, pozostałości po dawnej twierdzy głogowskiej.¹⁰

Wydawano “Jednodniówki GTK”, poświęcone ważniejszym wydarzeniom w mieście. Podejmowano wysiłki związane z opracowaniem monografii miasta. Inicjatorem całego przedsięwzięcia był, współpracujący z prof. dr hab. Stanisławem Michalkiewiczem, Mieczysław Kaczkowski. Nieoczekiwana śmierć Mieczysława Kaczkowskiego, a potem Stanisława Michalkiewicza, udaremniła na pewien czas prace nad wydaniem monografii. Kontynuowanie badań dotyczących dziejów Głogowa powierzono prof. Krystynowi Matwijowskiemu.¹¹

Uwieńczeniem wysiłków zespołu pracującego pod kierownictwem prof. Matwijowskiego było opublikowanie w 1989 roku “Materiałów do dziejów Głogowa”, następnie w 1993 roku “Studiów i materiałów z dziejów Głogowa”, a w końcu, od dawna oczekiwanej, monografii miasta “Głogów”.

Chcąc wymienić również inne osiągnięcia Towarzystwa Miłośników Głogowa, należy wspomnieć o opracowaniu rejestru pionierów, przybyłych do Głogowa w latach 1945 - 47, powołaniu przy TMG “Klubu Pionierów” (1989) oraz “Klubu Dobrej Muzyki”(1988), organizowaniu konkursów pt. “Strofy dla miasta” (pierwszy w 1979), sesji popularnonaukowych, wystaw fotograficznych i malarskich.¹²

Od roku 1991 Towarzystwo Miłośników Głogowa ożywiło swą działalność. Rozpoczęto wygłaszanie prelekcji poświęconych przeszłości Ziemi Głogowskiej. Wykłady te kontynuowano do 1994 roku, do chwili powołania

Uniwersytetu Ziemi Głogowskiej. Od 1993 roku ukazują się zeszyty Encyklopedii Ziemi Głogowskiej i towarzyszące im zeszyty Biblioteki Encyklopedii Ziemi Głogowskiej. Towarzystwo opracowało już Atlas Historyczny Głogowa i Przewodnik po Głogowie. Niestety, brak środków finansowych uniemożliwia ich wydanie. Obecnie prezesem TMG jest Jerzy Sadowski, pełniąc tą funkcję od 1992.

Dużą rolę w upowszechnianiu kultury w powojennym Głogowie odegrały biblioteki. Pierwsza placówka biblioteczna oficjalnie została powołana w 1946 roku. Była to Miejska Biblioteka Publiczna (nazwana tak dopiero w 1947 r.), która zajęła się organizowaniem sieci bibliotek na terenie miasta i powiatu.

Pierwszy księgozbiór MBP liczył 236 woluminów. W 1948 roku zmieniono nazwę Miejskiej Biblioteki Publicznej (przywróconą ponownie w 1975 r.) na Powiatowa Biblioteka Publiczna. W kolejnych latach wzrost liczby mieszkańców miał wpływ na wzrost liczby czytelników i liczby wypożyczeń. Systematycznie zwiększał się również stan księgozbioru biblioteki. Pierwszy lokal Miejskiej Biblioteki Publicznej mieścił się w suterdach dawnego Przedszkola nr 1 przy ulicy Słowiańskiej 34.

Z chwilą zmiany nazwy MBP na PBP, przyznano jej lokal w budynku obecnej Szkoły Podstawowej nr 1. Dopiero w 1962 roku zapadła decyzja o wybudowaniu nowego budynku dla biblioteki. Finanse uzyskano ze Społecznego

Funduszu Odbudowy Kraju i Stolicy. Nowy budynek, służący bibliotece do dziś, oddano do użytku 25. 05. 1965 roku. W jego pomieszczeniach zorganizowano wypożyczalnię książek dla dzieci i dorosłych, czytelnię dla dorosłych, Izbę Pamiątek Ziemi Głogowskiej (wystawa stała) oraz pomieszczenia dla Biblioteki Pedagogicznej. W rocznicę trzydziestolecia istnienia, Miejska Biblioteka Publiczna otrzymała imię Galla Anonima.¹³

W celu upowszechnienia czytelnictwa pracownicy MBP organizowali różne konkursy. Do bardziej znanych należą: „Złoty kłós dla twórcy, srebrny dla czytelnika”, „Blżej książki współczesnej” oraz „Strofy dla miasta”. Ponadto, w latach sześćdziesiątych i początku siedemdziesiątych, biblioteka wraz z Głogowskim Towarzystwem Kultury była współtwórcą ruchu pamiętnikarskiego wśród mieszkańców Ziemi Głogowskiej. Pierwsze pamiętniki były publikowane do 1964 roku w serii „Młode pokolenie wsi Polski Ludowej” pod red. Józefa Chałasińskiego, następne w zielonogórskiej serii „Mój dom nad Odrą”.¹⁴

W miarę rozbudowy Głogowa i powstawania nowych osiedli, Miejska Biblioteka Publiczna i Biblioteka Pedagogiczna nie były w stanie zaspokoić potrzeb czytelników. W związku z tym, w 1973 na osiedlu „Hutnik” w Głogowie uruchomiono 2 filie MBP: jedna dla dzieci i młodzieży, druga dla dorosłych. Kolejne filie MBP uruchomiono w 1985 roku na osiedlu „Kopernik” oraz w szpitalu przy ulicy Kościuszki

(księgozbiór szpitalny obejmuje głównie literaturę medyczną). Od momentu powstania Miejskiego Ośrodka Kultury w 1978, istnieje w budynku ośrodka tzw. biblioteka repertuarowa.

Drugą ważną placówką biblioteczną powstałą w 1952 roku jest Biblioteka Pedagogiczna. Od początku działalności największym problemem biblioteki był brak odpowiedniego pomieszczenia. W latach 1965 - 1982 Biblioteka Pedagogiczna miała swoją siedzibę w gmachu MBP. Dopiero w 1982 otrzymała od władz miasta samodzielny budynek przy obecnej ulicy Gen. Sikorskiego i znajduje się tam do dnia dzisiejszego. Biblioteka posiada wypożyczalnię, czytelnię, magazyn czasopism oraz dział opracowywania zbiorów.¹⁵

Wraz ze wzrostem liczby wypożyczających, głównie młodzieży studiującej i nauczycieli, wzrastała objętość księgozbioru: w 1973 wynosił on 10.314 woluminów, w 1974 - 12.222 wol., w 1975 - 13.950 wol.¹⁶, w 1983 - 33.865 wol.¹⁷, w 1990 - 40.859 wol.¹⁸, w 1996 - 46.072 wol.¹⁹

Biblioteka Pedagogiczna gromadzi literaturę naukową, popularnonaukową i czasopisma. Formą propagandy czytelniczej są przygotowywane przez pracowników BP różne wystawy książek: wystawy informacyjne, tematyczne - poświęcone np. twórczości jednego pisarza, okolicznościowe, problemowe, problemowo - metodyczne. Biblioteka prowadzi również kronikę prasową Głogowa. Kierownikiem placówki jest od 1978 roku Irena Kubiak. Główną zaletą Biblioteki

Pedagogicznej jest to, że udaje się w niej zdobyć książki, których bezskutecznie poszukuje się w innych bibliotekach.

Na koniec rozważań o bibliotekach głogowskich jeszcze kilka słów o placówkach szkolnych i przyzakładowych. Zbiory bibliotek szkół podstawowych i ponadpodstawowych obejmują wydania lekturowe i metodyczne dla nauczycieli, natomiast biblioteki zakładowe gromadzą literaturę fachową.

Zakładowa Biblioteka Techniczna w Hucie Miedzi "Głogów" posiada ważniejsze pozycje z zakresu hutnictwa i górnictwa. Podobny charakter ma Biblioteka Techniczna w Głogowskiej Fabryce Maszyn Budowlanych "Famaba". Na terenie zakładu istnieje od 1965 roku. Biblioteka "Famaby" posiada księgozbiór techniczny, służbowy (przepisy), specjalny (katalogi i informatory), gromadzi również czasopisma fachowe. Swoją bibliotekę ma także Cukrownia "Głogów". Oprócz księgozbioru fachowego, który stanowią wydawnictwa specjalistyczne, głównie rolnicze, techniczne, prawnicze i ekonomiczne, są w niej również książki beletrystyczne i wydawnictwa dla dzieci i młodzieży.²⁰

Od 1967 roku również w Muzeum Hutnictwa i Odlewnictwa Metali Kolorowych w Głogowie funkcjonuje biblioteka. Księgozbiór Biblioteki Muzealnej składa się przede wszystkim z prac archeologicznych i historycznych, wydawnictw regionalnych, encyklopedii i słowników. Obecnie Biblioteka Muzealna mieści się w niewielkim

pomieszczeniu a jej zbiory są raczej ubogie. Dużą rolę w powiększaniu zasobów bibliotecznych odgrywają darowizny.²¹

Reasumując, stwierdzić trzeba, że powstanie dużej liczby placówek bibliotecznych w istotny sposób wpłynęło na rozwój czytelnictwa w Głogowie i stało się ważnym elementem rozwoju kulturalnego jego mieszkańców.

W czasie działań wojennych w 1945 roku całkowitemu niemal zniszczeniu uległ Zamek Książąt Głogowskich. Bogate zbiory muzealne dawnego Muzeum Miejskiego stały się łupem "szabrowników" i "zbieraczy osobliwości". Konieczność utworzenia muzeum w Głogowie nie budziła wątpliwości. Trudności wynikały z braku odpowiedniego pomieszczenia. W roku 1965, dzięki staraniom sekretarza propagandy KP PZPR Adama Pawlusia, inspektora szkolnego Zbyszka Piwońskiego i kierownika Wydziału Kultury PRN Lidii Szoki, udało się wygospodarować w nowym budynku Powiatowej Biblioteki Publicznej lokal na tymczasową Izbę Muzealną.²²

W czasie dwuletniej kadencji Izby Muzealnej zorganizowano siedem wystaw czasowych prezentujących amatorski dorobek artystyczny fotografików i malarzy. Obok ekspozycji czasowych była wystawa stała przedstawiająca dzieje Ziemi Głogowskiej od młodszej epoki kamienia do początku XVI wieku.

05. 11. 1967 przy poparciu miejscowych władz, Izbę Muzealną w Głogowie przekształcono w regionalne Muzeum

Państwowe. Przyjęło ono nazwę Muzeum Hutnictwa i Odlewnictwa Metali Kolorowych. Siedzibą muzeum w Głogowie miał być Zamek Książąt Głogowskich.²³

Muzeum zajęło się problematyką hutnictwa i odlewnictwa metali nieżelaznych ze szczególnym uwzględnieniem informacji dotyczących regionu głogowskiego. Pierwsza ekspozycja zorganizowana w muzeum była poświęcona tradycjom hutnictwa Ziemi Głogowskiej w świetle badań prowadzonych od 1967 roku na terenie budowy Huty Miedzi "Głogów" w Żukowicach. Wśród innych wystaw czasowych warto wymienić: wystawę "Polskie tradycje Głogowa", "Ziemie Zachodnie i Północne w filatelistyce", "Halerz Śląski". Ważną dziedziną pracy muzeum była działalność wydawnicza. Opublikowano szereg artykułów w "Lubuskich Zeszytach Muzealnych" oraz w "Szkicach Legnickich".²⁴

W roku 1972, w związku z trwającymi jeszcze pracami przy odbudowie Zamku Głogowskiego, muzeum zostało przeniesione do pałacu w Czernej, niedaleko Głogowa. W 1974 roku powróciło do miasta i funkcjonuje do dnia dzisiejszego w odremontowanym już całkowicie Zamku.

W muzeum prezentowane są trzy stałe ekspozycje: "Pradzieje województwa legnickiego", "Z dziejów miasta i księstwa głogowskiego", "Muzeum Odry". Rocznie organizuje się tu kilka wystaw czasowych. "Dawne techniki hutnicze", "Bogowie Słowian", "Początki miast Śląskich", "Śląsk w dawnej kartografii", "Głogów w starej fotografii", "Herby

polskich miast nadodrzańskich” “Lalki świata” to tylko tytuły niektórych. Działalność naukowa muzeum przedstawiana jest na łamach “Głogowskich Zeszytów Naukowych” i “Dolnośląskich Wiadomości Prahistorycznych”. Prowadzona jest również stała współpraca z innymi muzeami w kraju i zagranicą.

Przez wiele lat dużą rolę w życiu kulturalnym Głogowa odgrywały kina. W latach 1945 - 1949 w mieście nie było stałego kina. Z inicjatywy Koła Kulturalno-Oświatowego funkcjonowały kina objazdowe z Poznania, Wrocławia oraz Rosyjskie Kino Wojskowe. Początkowo prelekcje filmów odbywały się w sali budynku obecnego Liceum Ogólnokształcącego nr 1, a od 1948 w “Domu Rzemiosła”, który stał się ośrodkiem życia kulturalnego w mieście. Wkrótce “Dom Rzemiosła” został przemianowany na kino o nazwie “Bolko”.²⁵

Sala kinowa mieściła 300 miejsc. Poza projekcją filmów, kino prowadziło również działalność popularyzatorską i oświatową. Między innymi odbywały się tu Dni Filmu Polskiego, Lubuskie Lato Filmowe, Dni filmu Radzieckiego, spotkania z aktorami i reżyserami. W 1971 roku w Głogowie odbył się II Ogólnopolski Przegląd Filmów Dokumentalnych o Ziemiach Zachodnich i Północnych, a w 1973 III Ogólnopolski Przegląd Filmów Dokumentalnych pod hasłem “Ludowe Wojsko Polskie”. Kino “Bolko” zamknięto w 1977 z powodu remontu, który trwa do dnia dzisiejszego.

W tym samym roku, po oddaniu nowego budynku na siedzibę Miejskiego Ośrodka Kultury, uruchomiono kino "Zodiak". Stale zmniejszająca się frekwencja na seansach filmowych zmusiła dyrekcję MOK-u do zamknięcia placówki w 1990 roku.

W 1975 roku otwarto kino "Jubilat" przy ulicy Obrońców Pokoju, dla ponad 500 widzów. Kino nieprzerwanie prowadzi działalność mimo trudności finansowych, spowodowanych niską frekwencją. Poważną konkurencją dla kin są liczne wideoteki. W Głogowie istnieją również kina: "Cukrownik" (od 1961) i "Bemowiec" w Jednostce Wojskowej.²⁶

Obok bibliotek, kin czy muzeum istotnym elementem kształtowania życia kulturalnego każdego miasta są domy kultury. W latach powojennych rolę domów kultury spełniały świetlice zakładowe i szkolne. Organizowano w nich różne imprezy kulturalno-oświatowe, działały zespoły taneczne, muzyczne i teatralne. Warto wymienić placówkę utworzoną przy Głogowskiej Fabryce Maszyn Budowlanych, z której narodził się w 1957 roku klub "Żuraw". Dobrze też działała świetlica założona przez kolejarzy. Przy niej powstał teatr lalek oraz świetny chór.²⁷

W 1956 roku, przy ulicy Jedności Robotniczej powstał Powiatowy Dom Kultury. W klubie było kilka sekcji artystycznych: plastyczna, muzyczna i fotograficzna. Po zmianach administracyjnych w 1975 (likwidacja powiatów),

PDK otrzymało nazwę Miejski Dom Kultury. W tym samym roku MOK zorganizował I Przegląd Piosenki Dziecięcej, a w 1976 roku I Wojewódzkie Warsztaty Artystyczne. Prawdziwym przełomem w życiu ośrodka było oddanie do użytku nowego gmachu wraz z salą widowiskową i kawiarnią (obecnie nosi ona nazwę kawiarnia "M" i jest chętnie odwiedzana przez głogowską młodzież).

Nowe warunki lokalowe umożliwiły rozszerzenie działalności sekcjom powstałym przy MOK-u: sekcji teatralnej (teatrowi lalek, Zespołowi Gier Dramatycznych, teatrowi gestu, teatrowi dziecięcemu), sekcjom i zespołom muzycznym (Klubowi Młodego Piosenkarza, Zespołowi Pieśni i Tańca "Głogów", Dziecięcemu Zespołowi Tanecznemu "Głogowianki", Big Bandowi, Amatorskiemu Studiu Piosenki) i innym.

Od 1982 roku Miejski Ośrodek Kultury jest organizatorem Międzynarodowego Turnieju Szachowego Juniorów oraz obchodów Dni Głogowa tzw. Miedzianek. Ponadto organizuje różne spotkania, odczyty, prelekcje, koncerty, wystawy, plenery i konkursy.²⁸

Na terenie miasta istnieją również inne domy kultury. W 1970 roku powstał Spółdzielczy Klub "Nadodrze", prowadząc szeroką działalność w zakresie pracy w sekcjach: plastycznej, fotograficznej, filatelistycznej, tkactwa artystycznego oraz w zespołach tanecznych i gimnastyki rekreacyjnej. Z powodu trudności finansowych klub został zamknięty w 1990

roku. Jego funkcję przejęły inne działające kluby - "Azuryt" i "Pegaz".

Spółdzielczy Dom Kultury "Azuryt" powstał na osiedlu "Hutnik" w 1973 roku. Kierownikiem klubu została Julita Wójcik. SDK "Azuryt" zasłynął głównie z popularyzacji muzyki jazzowej. W 1985 roku odbyły się w klubie po raz pierwszy Głogowskie Spotkania Jazzowe. Impreza była finansowana przez SM "Nadodrze" i Wydział Kultury Urzędu Wojewódzkiego w Legnicy. Początkowo spotkania trwały jeden dzień, potem dwa, a od 1987 r. GSJ są festiwalem trzydniowym. W pierwszym dniu prezentowana jest muzyka bluesowa i grane są koncerty dla dzieci. W drugim i trzecim dniu dominuje muzyka jazzowa. Do 1990 roku głównymi miejscami koncertowymi były kluby "Azuryt" i "Pegaz", później MOK.²⁹

Na Głogowskich Spotkaniach Jazzowych gościli m. in. zespół Zbigniewa Namysłowskiego, Deborah Brown, Michał Urbaniak, Michael Brecker, Nocna Zmiana Bluesa, Walk Away, The New Sami Swoi Orchestra z Waynem Bartlettem oraz Artur Dudkiewicz, Tomasz Szukalski, Ewa Bem, Tadeusz Nalepa i wielu innych wykonawców muzyki jazzowej i bluesowej. Obecnie GSJ to największa i najbardziej prestiżowa impreza w Głogowie³⁰

W 1978 roku utworzono Spółdzielczy Dom Kultury "Miedziak" przy ulicy Gustawa Morcinka. Działały przy nim kółka literackie, kabaret "Lepsi" i dziecięcy zespół taneczny.

W “Miedziaku” organizowano spotkania i wieczory autorskie oraz “Spotkania młodych piszących”.

Na bazie SDK “Miedziak” powstał w 1989 roku Ośrodek Teatralnej Pracy Twórczej “Graal”. W pomieszczeniu byłego “Miedziaka” utworzono salę teatralną wraz z reżyserką, salę prób i kawiarnię “Antrakt”. Ośrodek “Graal” został powołany z inicjatywy Zbigniewa Rybki. Program pracy OTPT “Graal” obejmował: pracę w grupach teatralnych łącznie z realizacją spektakli, warsztaty teatralne, dramę teatralną, działania parateatralne, obozy teatralne, spotkania z aktorami i reżyserami, organizowanie i udział w festiwalach i przeglądach, wyjazdy do teatrów profesjonalnych. W klubie pracowały zespoły teatralne, a wśród nich: teatr “Bez odpowiedzi” Joanny Lehman, Scena Sytuacji Violetty Woźniak, teatrzyk kukiełkowy i teatr seniora Janiny Michlewicz. Kierownikami “Graala” byli: Zbigniew Rybka (w latach 1989 - 1991) i Violetta Woźniak (w latach 1991 - 1993). Od 01.01.1994 działalność teatralna placówki została przeniesiona do MOK-u. Klub “Graal”, były “Miedziak”, został zlikwidowany.³¹

Na osiedlu “Kopernik” działał w latach 1981 - 1990 Spółdzielczy Klub “Skorpion”, znany z pierwszego w mieście centrum komputerowego.³²

Na tym samym osiedlu już w 1984 otwarto Spółdzielczy Dom Kultury “Pegaz”. Klub powstał w budynku przy ulicy Gwiazdzistej, przeznaczonym początkowo na

stołówkę pracowniczą. Tutaj narodził się pomysł zorganizowania Warsztatów Teatralnych, których zadaniem było doskonalenie umiejętności aktorskich członków amatorskich zespołów teatralnych. Po raz pierwszy Warsztaty Teatralne odbyły się w marcu 1986 roku. Wśród wykładowców można wymienić: Brigitte Loureux - reżysera z Belgii, Szczepana Szczykno - reżysera z Warszawy, Jerzego Bielunasa - reżysera z PWST Wrocław, Henryka Dąbrowskiego - reżysera i aktora z Poznania. SDK "Pegaz" organizował również imprezy sportowo - rekreacyjne oraz dyskoteki dla młodzieży. Do historii przeszły tzw. "bale dinozaurów". Ponadto rozgrywano mistrzostwa w szachy, warcaby i tenisa stołowego. Największą imprezą masową był "Jesienny Osiedlowy Bieg Przełajowy". Kierownikami SDK "Pegaz" byli: Zbigniew Rybka (w latach 1984 - 1986), Waldemar Sokalski (w latach 1986 - 1987), Maryla Szewiało (w latach 1988 - 1993), Dorota Kwiatkowska (od 1994).³³ Atrakcyjność SDK "Pegaz" znacznie zmalała z chwilą otwarcia Muzycznego Klubu "Mayday" także na osiedlu "Kopernik".

Na zakończenie przeglądu życia kulturalnego w powojennym Głogowie należy poświęcić kilka słów działalności muzycznej. Wcześniej wspomniano już o istnieniu różnych amatorskich zespołów muzycznych i tanecznych. Bezpośrednio po wojnie powstało wiele zespołów artystycznych, które odegrały wówczas ważną rolę w życiu kulturalnym miasta. Większość zespołów chóralnych i estradowych zmuszona była

przerwać pracę z powodu braku funduszy lub trudnych warunków lokalowych. Te, które przetrwały, starały się rozbudzić zainteresowanie muzyką. Formą krzewienia kultury muzycznej na terenie miasta i powiatu było organizowanie koncertów i występów. Ożywienie życia koncertowego przypada na lata 1958 - 1975. Wówczas to występy własnych zespołów artystycznych przestały zaspokajać potrzeby kontaktu z muzyką. Zaczęto zapraszać na gościnne pokazy zespoły amatorskie i zawodowe z innych miast. Systematycznie popularyzowano muzykę bluesową, jazzową i folklorystyczną. Podstawową zaś rolę w upowszechnianiu amatorskiego ruchu muzycznego pełniły powstające w mieście Domy Kultury.

Pierwsze przejawy zorganizowanej działalności muzycznej pojawiły się w szkołach już w pierwszym roku po zakończeniu działań wojennych. Nauczyciele przywiązywali dużą wagę do wychowania muzycznego młodzieży. Zakładali zespoły wokalne i instrumentalne, wytrwale ucząc śpiewu i gry na instrumentach. Po okresie przygotowań zespoły te uświetniały uroczystości szkolne, powiatowe a nawet wojewódzkie. Brały także udział w konkursach i przeglądach, zdobywając najwyższe noty jurorów.

Jednym z najbardziej zasłużonych nauczycieli i propagatorów muzyki, głównie chóralnej był Czesław Słówek. Duże zasługi w tej dziedzinie mają także: Władysław

Binczarowski, Jadwiga Młyńczak, Elżbieta Rosińska, Halina Zabawa, Izydor Wysoczański i Wanda Młynarczyk.³⁴

Przełomowym wydarzeniem w życiu kulturalnym Głogowa było utworzenie pierwszej placówki muzycznej kształcącej młodzież. Z dniem 01. 10. 1950 rozpoczęło pracę Społeczne Ognisko Muzyczne. W skład zespołu pedagogicznego weszli: Stanisław Rutkiewicz, dyrektor SOM, który prowadził klasę skrzypiec, akordeonu, częściowo fortepianu oraz chór i Estella Wolańska - nauka gry na fortepianie i nauka śpiewu.³⁵

Mimo wzrostu liczby uczących się, działalność Społecznego Ogniska Muzycznego została zawieszona w 1953 - 1960. Jego funkcję przejęło Państwowe Ognisko Muzyczne powołane w 1953 roku. Program POM w zakresie szerzenia kultury muzycznej obejmował organizowanie imprez muzycznych, koncertów i popisów uczniów, na które zapraszano mieszkańców Głogowa. W 1960 roku reaktywowano Społeczne Ognisko Muzyczne, działające równocześnie z Państwowym Ogniskiem Muzycznym. Absolwenci obu ognisk muzycznych byli wielokrotnie laureatami konkursów muzycznych, członkami znanych zespołów artystycznych w kraju.

Duże sukcesy wykonawcy głogowscy osiągnęli w Konkursie Piosenki Radzieckiej. W 1962 roku Maria Pawlak zajęła I miejsce, a Danuta Dobrowolska otrzymała wyróżnienie. W IV Ogólnopolskim Festiwalu Piosenki Radzieckiej

Maria Pawlak ponownie otrzymała I nagrodę. Laureatką konkursu została też Janina Kałmuczak.³⁶

Rok szkolny 1970/71 był ostatnim rokiem istnienia Państwowego Ogniska Muzycznego. Rola, jaką ta instytucja odegrała w dziedzinie upowszechnienia muzyki i kształtowania kultury muzycznej, pozwoliła na przekształcenie jej w Państwową Szkołę Muzyczną I stopnia (1971). Już wkrótce PSM w Głogowie szczyciła się wysokim poziomem nauczania i właściwie wykształconą kadrą pedagogiczną o 10 specjalnościach. Ukoronowaniem rozwoju szkolnictwa muzycznego w Głogowie było utworzenie w 1985 roku Państwowej Szkoły Muzycznej II stopnia.

Od początku istnienia SOM, a później POM miały problemy z bazą lokalową. W latach 1950 - 1957 posiadały jedną izbę w Liceum Ogólnokształcącym. Następnie zostało zlokalizowane w Powiatowym Domu Kultury. Od 1968 roku pracowało znowu w fatalnych warunkach, gdyż w budynku PDK przeprowadzano remont. Po kilku latach tułaczki, PSM otrzymało siedzibę przy ulicy Słowiańskiej (1975), a następnie zostało przeniesione do dawnych pomieszczeń Powiatowego Domu Kultury przy ulicy Jedności Robotniczej i mieści się tam do dnia dzisiejszego.

Pisząc o życiu muzycznym w Głogowie warto odnotować działalność i sukcesy Hutniczej Orkiestry Dętej. Decyzję o jej utworzeniu podjęto w 1969 roku, a zadanie to powierzono Władysławowi Królowi. Pierwszym kapelmi-

strzem hutniczej orkiestry był Marian Żydek. W 1983 funkcję kapelmistrza, dyrekcja huty powierzyła Władysławowi Królowi, a 1988 roku mgr. Kazimierzowi Walendzikowi. Orkiestra hutnicza koncertowała w wielu polskich miastach oraz za granicą: w byłej Czechosłowacji, Niemczech i Holandii. Posiada na swoim koncie wiele osiągnięć, m. in.: Srebrną Odznakę Polskiego Związku Chórów i Orkiestr, odznakę "Za Zasługi dla Województwa Legnickiego" oraz odznakę "Za Zasługi dla Miasta Głogowa".³⁷

Zniszczony po wojnie Głogów został odbudowany dzięki ogromnemu wysiłkowi tych, którzy przybyli tutaj w 1945 z zamiarem osiedlenia się. Życie polityczne, gospodarcze i kulturalne w Głogowie trzeba było organizować od podstaw. Zniszczone miasto mogło się szczycić jedynie bogatymi tradycjami. Mimo wielu przeciwności mieszkańcy Głogowa zadbali nie tylko o jego bazę materialną, ale również o to, co nadaje miastu tożsamość - kulturę.

Pierwsze poczynania kulturalne były ze zrozumiałych względów skromne, ale ich znaczenia nie należy pomijać. Powołane w 1945 Koło Kulturalno-Oświatowe od początku swojego istnienia wykazywało ogromną żywotność. Jego członkowie byli inicjatorami wszystkich ważniejszych dokonań na rzecz odbudowy instytucji kulturalnych: biblioteki, muzeum, kina, prowadzili działalność w zakresie organizowania życia naukowego i upowszechnianiu kultury. Mieszkańcy Głogowa również nie pozostawali bierni. Z ich

inicjatywy powstawały amatorskie zespoły muzyczne, wokalne, taneczne i teatralne. Z upływem lat wraz z rozbudową miasta poczynania kulturalne nabierały coraz większego rozmachu, dorównując świetności z lat przedwojennych.

Przypisy:

- ¹ E.Hoinka, Pierwsze dni Głogowa z jednej strony medalu i pół z drugiej, cyt. za: J.Chutkowski, Dzieje Głogowa, t.2, Legnica 1991, s.81-82
- ² Kronika Towarzystwa Miłośników Głogowa przechowywana w TZG
- ³ J.Chutkowski, 50 lat Towarzystwa Ziemi Głogowskiej, referat wygłoszony 26.12.1995, w: Biblioteka Encyklopedii Ziemi Głogowskiej, t.XXIII. Głogów 1996, s.5
- ⁴ Kronika Towarzystwa Miłośników Głogowa
- ⁵ Ibidem
- ⁶ Ibidem
- ⁷ Kronika Towarzystwa Miłośników Głogowa
- ⁸ M.Kaczkowski, J.Wójcik, Działalność Głogowskiego Towarzystwa Kultury, w: Głogów, Zielona Góra 1969, s. 99-102
- ⁹ Protokół sejmiku kultury z dnia 12.05.1977, w Kronika TMG
- ¹⁰ Urząd Wojewódzki w Legnicy, Wojewódzki Konserwator Zabytków, pismo z dnia 09.II.1987, w: Kronika TMG
- ¹¹ Głogów. Zarys monografii miasta, pod red. K.Matwijowskiego, Wrocław - Głogów 1994, s.6
- ¹² Kronika Towarzystwa Miłośników Głogowa
- ¹³ Dane dotyczące MBP zostały zebrane w oparciu o krótkie informacje zawarte w Kronice TMG oraz w art. R. Górniaka, Miejska Biblioteka Publiczna, w: Encyklopedii Ziemi Głogowskiej, z.7, Głogów 1993; por. również art. O.Bałabuchowej, Czytelnictwo, "Jednodniówka GTK", Głogów 1970, s.4
- ¹⁴ H.Szczegóła, W powojennym Głogowie, w: Głogów, Zarys monografii miasta pod red. K.Matwijowskiego, op.cit, s.303
- ¹⁵ I.Kubiak, Biblioteka Pedagogiczna, w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej, z.16, Głogów 1994
- ¹⁶ I. Kubiak, Analiza funkcji Pedagogicznej Biblioteki Powiatowej w Głogowie, Wrocław 1976, (praca mgr, opiekun dr J. Andrzejewska), s.29
- ¹⁷ Sprawozdanie Biblioteki Pedagogicznej w Głogowie za rok 1983, s.1

- ¹⁸ H. Szczegóła, op. cit., s. 305
- ¹⁹ Informacja zaczerpnięta w BP, stan z dnia 20.05.1996
- ²⁰ M. Gertner, Biblioteki Głogowa w latach 1945-1984, Łódź 1984. (praca mgr opiekun prof. dr hab. B. Świderski), s. 50, 54, 56
- ²¹ Informacje zaczerpnięte w Bibliotece Muzealnej w Głogowie, dnia 22.05.1996
- ²² M. Kaczkowski, Izba Muzealna w Głogowie początkiem przyszłego muzeum, w: "Zielonogórskie Zeszyty Muzealne", t. 1, Zielona Góra 1969, s. 211
- ²³ M. Kaczkowski, J. Wójcik, op. cit., s. 102
- ²⁴ M. Gertner, op. cit., s. 64
- ²⁵ Kronika Towarzystwa Miłośników Głogowa
- ²⁶ R. Górniak, Kina po 1945, w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej, z. 8, Głogów 1993
- ²⁷ H. Szczegóła, op. cit. s. 307
- ²⁸ Kronika Towarzystwa Miłośników Głogowa, oraz H. Szczegóła, op. cit., s. 307 informacje uzyskane od Zbigniewa Rybki, dyrektora MOK-u, dnia 23.05.1996
- ²⁹ Z. Rybka, Głogowskie, Spotkania Jazzowe, w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej, z. 22, Głogów 1994
- ³⁰ Głogów, folder miasta, Bydgoszcz 1996.
- ³¹ Z. Rybka, "Graal", w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej, z. 22, Głogów 1994
- ³² H. Szczegóła, op. cit., s. 309
- ³³ Z. Rybka, Dom Kultury "Pegaz", w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej z. 21, Głogów 1994
- ³⁴ E. Fechner, Życie muzyczne na Ziemi Głogowskiej w 40-leciu PRL, w: Kultura muzyczna w Legnicy na tle kultury Śląska, Legnica 1987, s. 210
- ³⁵ W. J. Ciesielski, Rozwój ognisk muzycznych w powiecie głogowskim, w: Głogów, Zielona Góra 1969, s. 104
- ³⁶ E. Fechner, op. cit., s. 214
- ³⁷ Autor ukrywający się pod pseudonimem ali, Grają ponad ćwierć wieku, Tygodnik Głogowski nr 20, z dnia 17.05.1996

BIBLIOGRAFIA

Literatura:

- Bałabuchowa O., Czytelnictwo, "Jednodniówka GTK", 1970
- Chutkowski J., Działalność kulturalno-oświatowa osadników polskich w latach 1945-1950, "Szkice Legnickie" t. XVI, Legnica 1994, s. 83-87
- Chutkowski J., Dzieje Głogowa, T. II, Legnica 1991
- Chutkowski J., 50 lat Towarzystwa Ziemi Głogowskiej, w: Biblioteka Encyklopedii Ziemi Głogowskiej, T. XXIII, Głogów 1996, s. 3-12
- Ciesielski W., Rozwój ognisk muzycznych w powiecie głogowskim, w: Głogów, Zielona Góra 1969, s. 104-110
- Fechner E., Życie muzyczne na ziemi głogowskiej w 40-leciu PRL, w: Kultura muzyczna w Legnicy na tle kultury Śląska, Legnica 1987, s.206-222
- Gertner M., Biblioteki Głogowa w latach 1945-1984, Łódź 1984, (maszynopis)
- Głogów, folder miasta, Bydgoszcz 1996
- Górniak R., Miejska Biblioteka Publiczna, w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej z. 7, Głogów 1993
- Górniak R., Kina po 1945, w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej z. 8, Głogów 1993

- Kaczkowski M., Wójcik J., Działalność Głogowskiego Towarzystwa Kultury, w: Głogów, Zielona Góra 1969, s. 98-103
- Kaczkowski M., Izba Muzealna w Głogowie zaczątkiem przyszłego muzeum, w: "Zielonogórskie Zeszyty Muzealne" t. I, Zielona Góra 1969, s. 211-212
- Kubiak I., Biblioteka Pedagogiczna, w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej z. 16, Głogów 1994
- Kubiak I., Analiza funkcji Pedagogicznej Biblioteki Powiatowej w Głogowie, Wrocław 1976, (maszynopis)
- Rybka Z., Głogowskie Spotkania Jazzowe, w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej z. 22, Głogów 1994
- Rybka Z., "Graal", w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej z.22, Głogów 1994
- Rybka Z., Dom Kultury "Pegaz", w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej z.21, Głogów 1994
- Rybka Z., Wojewódzkie Warsztaty Teatralne, w: Encyklopedia Ziemi Głogowskiej z. 28, Głogów 1995
- Szczegóła H., W powojennym Głogowie, w: Głogów, pod red. K. Matwijowskiego, Wrocław-Głogów 1994, s. 301-317